

Zelišča, polgrmi in vzpenjavke v gozdovih Slovenije

Živan Veselič

Knjiga je namenjena učenju razpoznavanja gozdnih zelišč, polgrmov in vzpenjavk, ki je ključno pri razpoznavanju gozdnih rastišč. Obravnava ca. 1.500 vrst, ki se več kot zgolj naključno pojavljajo v gozdovih. Za potrebe izbora vrst, ki so obravnavane v knjigi je bilo poleg virov, ki obravnavajo značilnice in pogoste vrste na posameznih rastiščih, pregledani tudi številni članki, elaborati in knjige, ki so vključevali skupno 222 fitocenoloških preglednic in več kot 4.550 popisov rastlinstva, sistematično izbranih po vseh rastiščnih tipih.

V knjigi so opisane značilnosti vrst in razlike med njimi. Razlike med vrstami so večinoma povzete po Mali flori Slovenije. Velik poudarek je dan lažje razpoznavnim znakom rastlinskih vrst. Knjiga vsebuje fotografije za pribl. 1.050 vrst, pri pribl. 150 vrstah je z dodatno sliko prikazan detajl. Fotografije so za potrebe knjige brezplačno odstopili priznani strokovnjaki in botanični fotografi. Na podlagi obsežnega dela Flora Alpina in ob pomoči dr. Igorja Dakskoblerja so prikazane značilnosti rastišč, na katerih se pojavljajo posamezne vrste. Pri vrstah je tudi označeno, če so zavarovane in režim zavarovanja. Gradivo sta strokovno pregledala dr. Igor Dakskobler, še posebej z vidika značilnosti rastišč, ter dr. Franc Batič, še posebej z vidika rastlinske terminologije.

Fotografije so za knjigo prispevali:

**Jože Lango, dr. Amadej Trnkoczy, dr. Lado Kutnar, dr. Valerija Babij,
dr. Igor Dakskobler, Đorđije Milanović, dr. Aleksander Marinšek,
dr. Robert Brus, Matjaž Mastnak, dr. Franc Batič, mag. Janez Kermavnar**

Knjiga obsega 340 strani, 170 strani teksta in 170 barvnih slikovnih strani.

Knjigo bo izšla pri Gozdarski založbi Zveze gozdarskih društev Slovenije. Izid knjige je predviden v oktobru 2020.

V knjigi so prikazani in obrazloženi uporabljeni botanični izrazi, legende uporabljenih oznak značilnosti rastišč pa zaradi razumljivosti prikazanih vzorčnih strani opisa vrst in njihovih fotografij navajamo tudi na tem mestu.

Znaki za lastnosti rastišča

Matična kamnina, na kateri uspeva posamezna rastlinska vrsta

C	Na karbonatnih kamninah, redko na mešanih kamninah
Cs	Na karbonatnih in mešanih kamninah, redko na silikatnih kamninah
CS	Na karbonatnih in silikatnih kamninah
Sc	Na silikatnih in mešanih kamninah, redko na karbonatnih kamninah
S	Na silikatnih kamninah, redko na mešanih kamninah

Preskrbljenost tal z dostopnim dušikom

N	Z dostopnim dušikom bogata tla
N	Z dostopnim dušikom revna tla

Opomba: tla s povprečno vsebnostjo dostopnega dušika niso označena.

Vlažnost rastišča

●	Mokro
○	Vlažno
○	Sušno
○	Glede vlažnosti brez posebnosti

Višinski vegetacijski pasovi

○	Alpinski pas
○	Podalpinski pas
○	Gorski in zgornje gorski pas
○	Gričevje, predgorski pas
○	Nižine

Zaradi zelo posebnih rastiščnih razmer v submediteranskem in subpanonskem fitogeografskem območju je pri vrstah, ki rastejo samo v naštetih območjih, navedena oznaka SM (submediteransko območje) oziroma SP (subpanonsko območje).

Kratice opomb iz Uredbe o zavarovanih prosto živečih rastlinskih vrstah

C – dovoljen odvzem iz narave in izkoriščanje

H – ukrepi za ohranjanje ugodnega stanja habitata rastlinske vrste

H* – prednostno je treba upoštevati ohranjanje ugodnega stanja habitata

O – za osebne namene sta dovoljena odvzem iz narave in zbiranje nadzemnih delov, razen semen oziroma plodov

O_o – ni prepovedi za nadzemne dele rastlin, razen za semena in plodove

X – vrsta in njeni habitati so predmet okoljske odgovornosti

Drugi znaki

Za vrsto je priložena fotografija, in sicer:

- * na sosednji (oz. prvi enojni) slikovni strani
- ⁻¹ na prejšnji slikovni strani
- ⁺¹ na naslednji slikovni strani
- * na prejšnji dvojni slikovni strani
- * na naslednji dvojni slikovni strani

H ≤ 60 cm – rastlina je visoka do 60 cm.

Sledi

- Vzorec treh parov strani – opisa vrst in pripadajočih slikovnih strani

(Opomba: zaradi veliko fotografij je v knjigi tudi 21 dvojnih slikovnih strani.)

- NAPOTKI za prednaročilo knjige

2 Listi reducirani v nazobčano nožnico, ki na členkih obdaja steblo in stranske poganjke

Equisetaceae – presličevke

Equisetum – preslica

Steblo členasto, stranski poganjki, kadar so razviti, vretenasto razporejeni, tudi členasti. Listi zakrneli, zrasli v nazobčano nožnico, ki na členkih obdaja steblo in stranske poganjke. Trosonosni listi združeni v trosni klas na vrhu stebela.

✗ Stebla s trosnim klasom rjava, jalova stebela zelene »smrečice« z (dolgimi) »vejicami«.

- ✗ Trosno in jalovo steblo ϕ 10–15 mm, trosni klas dolg 4–8 cm; »vejice« na jalovih steblih enostavne; $H \leq 150$ cm. *E. telmateia* – velika p.* Cs O

- ✗ Trosno in jalovo steblo ϕ do 5(7) mm, trosni klas dolg 1–4 cm.

Zobci nožnic zrasli v 3–6 širokih rjavih krp; jalova stebela z razraslimi »vejicami«; na trosnih steblih se pozneje razvijejo kratke zelene »vejice«, ki imajo tudi stranske poganjke; $H \leq 80$ cm.

E. sylvaticum – gozdna p.* Cs O

Zobci nožnic s prostimi konicami; »vejice« na jalovih steblih v veliki večini enostavne, polne.

- Trosna stebela s številnimi nožnicami, pozneje s kratkimi enostavnimi »vejicami«; »vejice« jalovih poganjkov večinoma trirobo; $H \leq 60$ cm. *E. pratense* – travniška p. Sc O

- Trosna stebela s 4–6 nožnicami, vselej brez »vejic« – ko spore dozori, stebela propadejo; »vejice« jalovih poganjkov večinoma štirirobo; $H \leq 50$ cm. *E. arvense* – njivska p.* Cs O

✗ Stebla s trosnim klasom zelena.

- ✗ Trosno steblo z enostavnimi »vejicami«.

- Steblo po navadi s 5–10 več vzdolžnimi rebri; »vejice« votle; trosni klas na vrhu zaobljen, rjav ali modrikast; $H \leq 60$ cm. *E. palustre* – močvirska p.* Cs, N O

- ✗ Trosno steblo (v veliki večini) brez »vejic«.

Trosni klas na vrhu zaobljen, rjav ali modrikast; steblo gladko, zelo plitvo izbrazdano; $H \leq 150$ cm.

E. fluviatile – vodna p.* Cs O

Trosni klas na vrhu koničast; steblo raskavo.

Δ Steblo ϕ 3–9 mm, z več kot 8 rebri.

- Steblo enostavno, nožnice prilegle, njihovi zobci kmalu v celoti odpadejo; $H \leq 150$ cm. *E. hyemale* – zimska p.* Cs O

- Steblo razraslo, nožnice lijakasto razširjene, njihovi zobci trajni; $H \leq 100$ cm.

E. ramosissimum – razrasla p.* Cs, N O

Δ Steblo ϕ 1–3 mm, s 6–8 rebri, enostavno ali od baze razraslo; $H \leq 30$ cm.

E. variegatum – pisana p.* Cs, N O

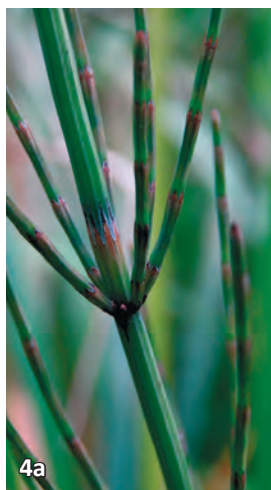
Equisetum telmateia
velika preslica

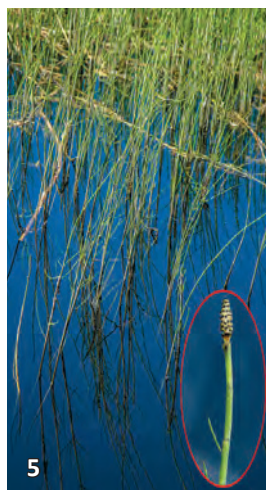
Equisetum sylvaticum
gozдна preslica

Equisetum arvense
njivska preslica

Equisetum palustre
močirska preslica

Equisetum fluviatile
vodna preslica

Equisetum variegatum
pisana preslica

Equisetum hyemale
zimсka preslica

Equisetum ramosissimum
razrasla preslica

Potentilla – petoprstnik

Cvetovi s 5 venčnimi listi, izjema *P. erecta* (4).

✗ Venčni listi beli, rožnati ali rdeči.

✗ Vsaj pritlični listi pernatí; $H \leq 70$ cm.

- Venčni listi beli, daljši od čašnih.
- Venčni listi temnordeči, krajši od čašnih.

P. rupestris – skalni p. S O

P. palustris – močvirski p. Sc, N O

✗ Listi trojnati; cvet bel; $H \leq 15$ cm.

Poganjki plazeči.

P. sterilis – jalovi p. CS O

Poganjki pokončni.

- Steblo, listni in cvetni peclji z žlezastimi laski; venčni listi lopatičasti.

P. carniolica – kranjski p. C O

- Steblo, listni in cvetni peclji brez ali skoraj brez žlezastih laskov; čašni listi znotraj rdeči.

P. micrantha – drobnocvetni p.* CS O

✗ Listi peternati; cvet bel; $H \leq 30$ cm.

- Listi zgoraj temnozeleni, spodaj dlakavi, srebrnosivi; socvetje rahlo, venčni listi na vrhu razločno izrobljeni.

P. alba – beli p.* Sc O

- Listi na obeh straneh podobni; socvetje gostejše; venčni listi ožji in na vrhu niso ali so le plitvo izrobljeni.

P. caulescens – predalpski p.* C, N O

✗ Venčni listi rumeni.

✗ Vsi ali vsaj spodnji listi trojnati; edini petoprstnik s 4 venčnimi listi; $H \leq 30$ cm.

P. erecta – srčna moč* CS, N O

✗ Listi peternati.

Posamično navpično steblo, listi peternati; cvetovi ϕ manj kot 2 cm.

- Roglji pritličnih listov z redkimi ostrimi zobci, listi zgoraj sivozeleni, spodaj beli; $H \leq 50$ cm.

P. neglecta – prezrti p. S, N O

- Roglji pritličnih listov z redkimi topimi zobci, listi zgoraj zeleni, spodaj beli; $H \leq 30$ cm.

P. argentea – srebrni p. S, N O

- Roglji pritličnih listov gosto nazobčani, po stebelu dolge štrleče dlake; $H \leq 70$ cm.

P. recta – pokončni p.* CS O

Iz korenike požene več nizkih stebelc; lističi nazobčani samo v zgornji polovici.

Δ Prilisti pritličnih listov črtalasti; listi vsaj spodaj sivi, z gostimi laski; $H \leq 15$ cm.

P. arenaria – peščeni p. Cs, N O

Δ Prilisti pritličnih listov jajčasti do suličasti; gorske rastline.

- Lističi s priostrenimi zobci, srednji zobec na vrhu lista razločno manjši od drugih; po robu in žili spodaj srebrno dlakavi; $H \leq 20$ cm.

P. aurea – zlati p.* Sc, N O

- Lističi s topimi zobci, srednji zobec na vrhu lista skoraj tako velik kot drugi; niso srebrno-dlakavi; $H \leq 15$ cm.

P. crantzii – Crantzev p. Cs, N O

✗ Listi sedmernati; steblo in listi s štrlečimi dlakami; $H \leq 30$ cm.

P. heptaphylla – sedmerolistni p.* C, N O

1
Potentilla heptaphylla
sedmerolistni petoprstnik

2
Potentilla aurea
zlati petoprstnik

3
Potentilla erecta
srčna moč

4
Potentilla caulescens
predalpski petoprstnik

5
Potentilla micrantha
drobnocvetni petoprstnik

6
Potentilla alba
beli petoprstnik

7
Potentilla recta
pokončni petoprstnik

Althaea – slez

- Steblo enostavno ali malo razraslo; listi trokrpi, razvrščeni premenjalno, nazobčani, na obeh straneh gostodlakavi; cvetovi beli, ϕ do 5 cm, dolgopecljati, v zalistjih, posamični ali po nekaj v socvetjih; $H \leq 150$ cm. *A. officinalis* – navadni s.* CS,N ☐
- Steblo zelo razraslo; listi dlanasto razdeljeni v ozke, grobo nazobčane roglje; cvetovi roza, ϕ do 3 cm, dolgopecljati, posamični ali po 2 v zalistjih; $H \leq 200$ cm. *A. cannabina* – konopljeni s.* C SM ☐

Primulaceae – jegličevke

Cvetovi zvezdasti, čašni in venčni listi $\pm$ zrasli.

Primula – jeglič

✗ Listi nagubani in vsaj spodaj dlakavi; venec rumen.

- ✗ Cvetovi pritlični, na dlakavih pecljih; listi zgoraj goli, $H \leq 10$ cm.

P. vulgaris – navadni jeglič, trobentica* CS ☐

- ✗ Cvetovi v socvetju na vrhu stebila; listi dlakavi na obeh straneh.

- Venec bledorumen, v goltu temne lise; $H \leq 30$ cm.

P. elatior – visoki j.* CS ☐

- Venec živorumen, v goltu rdeče lise.

P. veris

= Listi spodaj redkodlakavi, laski enostavni; $H \leq 20$ cm.

P. veris subsp. *veris* – navadni pomladanski j.* CS,N ☐

= Listi spodaj gostodlakavi, laski navadno razrasli; $H \leq 20$ cm.

- Listna ploskev se polagoma zožuje v krilat pecelj, sivopolstena.

P. veris subsp. *canescens* – sivkasti pomladanski j. CS,N ☐

- Listna ploskev pri dnu $\pm$ srčasta, belopolstena; pecelj ni krilat; $H \leq 30$ cm.

P. veris subsp. *columnae* – belopolsteni pomladanski j. CS,N ☐

✗ Listi gladki, goli; venec rdeč ali rumen.

- ✗ Listi tanki, gladki ali rahlo nagubani; venec rdečevijoličast; $H \leq 20$ cm.

P. farinosa – moknati j.* CS,N ☐

- ✗ Listi debeli, gladki.

Steblo visoko 5–25 cm; čaša kratka.

- Venec rumen (zav. v.).

P. auricula – avrikelj* C,N ☐

- Venec rdeč do vijoličast (zav. v. – H, X).

P. carniolica – kranjski j.* C,N ☐

Steblo visoko do 5 cm; čaša dolga, venec rdeč do vijoličast.

P. wulfeniana – Wulfenov j.* C,N ☐

Cortusa – kortuzovka

- R. visoka do 40 cm; steblo in listi zelo žlezastodlakavi; listi okroglosrčasti, krpasti, po robu nazobčani; cvetovi zvonasti, pecljati, kimasti, temnordeči do vijoličasti, globoko deljeni, združeni v 5- do večcvetna socvetja. *C. matthioli* – Matthiolijeva k.* CS ☐

1
Primula vulgaris
navadni jeglič, trobentica

2
Primula elatior
visoki jeglič

3
Primula veris subsp. *veris*
navadni pomladanski jeglič

4
Primula farinosa
moknati jeglič

5
Primula auricula
avrikelj

6
Primula carniolica
kranjski jeglič

7
Primula wulfeniana
Wulfenov jeglič

8
Cortusa matthioli
Matthiolijeva kortuzovka

Knjiga je pripravljena ob pomoči mednarodnega projekta Lifegenmon, ki ga vodi Gozdarski inštitut Slovenije. Njeno izdajo so podprli tudi Zavod za gozdove Slovenije, Višja strokovna šola v Postojni in podjetje ZaVita, d.o.o.

Napotki za prednaročilo knjige

Knjigo prednaročite pri Zvezi gozdarskih društev Slovenije na e-naslov zveza.gozd@gmail.com.

Prednaročilo mora vsebovati:

- Izjavo, da naročate knjigo Zelišča, polgrmi in vzpenjavke v gozdovih Slovenije,
- Priimek in ime ter točen naslov,
- Če ste študent ali dijak:
 - Izjavo, da ste študent oz. dijak,
 - Naziv izobraževalne ustanove, ki jo obiskujete (npr. BF, SGLŠ Postojna....).

Gozdarska založba bo sprejemala prednaročila knjige do 20. november 2020.

Prejeli boste položnico za plačilo, s katero boste nakazali znesek za nakup knjige v prednaročilu.

Knjigo boste po plačilu in njenem izidu prevzeli:

- zaposleni na ZGS: na OE ZGS oz. CE ZGS;
- zaposleni na Gozdarskem inštitutu Slovenije (GIS): v knjižnici GIS;
- zaposleni in študentje BF: v knjižnici Oddelka za gozdarstvo BF;
- študentje VSŠ Postojna: na VSŠ v Postojni;
- dijaki srednjih gozdarskih in lesarskih šol v Postojni in Mariboru: na obeh šolah;
- drugi prednaročniki: v knjižnici Oddelka za gozdarstvo BF.

Cena knjige v prednaročilu je 30 €, za študente in dijake 25 €.

Pozneje bo knjigo mogoče kupiti v Gozdarski knjižnici na Oddelku za gozdarstvo BF, njena cena v redni prodaji bo 40 €, za študente in dijake 35 €.

Slike na naslovnici:

Zgoraj: dr. Amadej Trnkoczy (levi dve sliki) in Đorđije Milanović (desna slika)

Spodaj: dr. Lado Kutnar